

Ukrajinské národní hnutí

Rusko za vlády Alexandra II.

Reformy, industrializace a
národnostní situace na Ukrajině

Krise systému a cesta k reformám

- Bezprostředním impulsem k reformám byla smrt cara Mikuláše I. v roce 1855 a nástup Alexandra II. K reformním krokům dále zásadně přispěla porážka Ruska v Krymské válce (1853 - 1856), v které se naplno projevila zaostalost samoděržavného Ruska.
- Faktorů vedoucích k reformám bylo víc: ekonomické (nevýhodnost nevolnického systému), snaha dohnat Západ, modernizovat carskou armádu, strach před rolnickými bouřemi.

Krise systému a cesta k reformám

- Příprava na reformu probíhala velmi obezřetně. Po velkých diskuzích byla nakonec v únoru 1861 reforma zvláštním manifestem uskutečněna.
- Reforma ovšem sledovala v první řadě zájmy statkářů. Rolníci byli povinni za své pozemky, které získaly touto reformou do svého vlastnictví, zaplatit statkáři kompenzaci. Cena pozemků byla navíc záměrně nadhodnocena, takže rolníci měli po dobu téměř 50 let nadále svým někdejším pánům platit, a to víc než byla skutečná cena.

Význam reformem

- Ačkoli reformy neznamenalý nějakou revoluční změnu v životě poddaných, bez nich by se těžko realizovala další sociálně-ekonomická modernizace ruské říše. Na Ukrajině, kde bylo před reformou 42% obyvatel nevolníky šlo také o to, že nyní tito formálně svobodní lidé s vlastní samosprávou a s lepším přístupem ke vzdělání mohli lépe formulovat a hájit své zájmy. V tomto prostředí se také mohla lépe šířit myšlenka ukrajinské národní identity.

Industrializace na Ukrajině

- Společensko-politické reformy 60. a 70. let otevřely cestu opožděné industrializaci. Zrušením nevolnictví se začaly vytvářet podmínky pro trh s volnou pracovní silou.
- Cukrovary na pravobřežní Ukrajině a v Charkovské gubernii. Ve druhé pol. 19. stol. se Ukrajina stala hlavním dodavatelem cukru na vnitřní ruský trh.
- Metalurgie a těžba uhlí. V roce 1872 byla v Katerynoslavské gubernii založena první huť, kolem níž se později zformovalo město Doněck. Základem pro rozvoj metalurgického průmyslu zde byly velké zásoby uhlí. V roce 1880 už doněcká oblast čili Donbas zaujala první místo v těžbě uhlí v ruské říši. Průmyslový rozvoj východu Ukrajiny se ještě více posílil poté, co byla v roce 1881 v Kryvém Rohu objevena bohatá ložiska železa.

Industrializace na Ukrajině

- Podíl Ukrajiny na průmyslu evropské části Ruska se během 2. poloviny 19. století zdvojnásobil.
- S rozvojem průmyslu souvisela i postupující urbanizace na Ukrajině. Obzvláště intenzivní byl tento proces na jihu Ukrajiny a v Donbasu. Mezi deset největších měst Ruska se postupem času zařadila ukrajinská města Odesa, Kyjiv, Charkiv, Katerynoslav.
- Ukrajina se před první světovou válkou podílela 26% na státních příjmech ruského impéria, ale téměř polovina peněz se na Ukrajinu nevracela a skončila v jiných částech ruské říše.

Národnostní poměry

- Industrializace i urbanizace se naprosto minimálně týkala Ukrajinců, kteří v naprosté většině zůstávali rolníky. Ke konci 19. století žilo ve městech pouze 16% Ukrajinců. 88% rolníků bylo ukrajinské národnosti, a 93% Ukrajinců bylo rolníky.
- Mezi velkými pozemkovými vlastníky převažovali podle regionu buď Rusové nebo Poláci. Mezi úředníky převažovali Rusové. Drobný obchod a převážná část průmyslu na pravobřežní Ukrajině byla v rukou Židů. Překrývání sociálních a etnických skupin bylo základem pro utváření negativních národnostních stereotypů v kolektivním povědomí toho kterého národa ve vztahu k druhému.

Národnostní poměry

- Na jihu a východě Ukrajiny převažovala imigrace ruských rolníků hlavně z centrálních ruských gubernií.
- Přesídlelce z Ruska lákal na Ukrajině vyšší životní standard, především lepší potravinová situace. Průměrný plat dělníků v ukrajinských továrnách byl o něco vyšší než v Rusku, zatímco stravování a bydlení naopak levnější.
- Na jihu a východě Ukrajiny tvořili Rusové 20 - 25% veškerého obyvatelstva a 30-50% obyvatel měst. Na pravobřežní Ukrajině byli Rusové málo početní, s výjimkou Kyjeva, kde tvořili 20% obyvatel. Carská vláda byla ze strategických důvodů zainteresovaná na tom, aby podíl Rusů v ukrajinských městech rostl.

Intelligence

- Změny v hospodářském a politickém životě ruské říše v době po reformách vedly k rychlému rozšiřování řad intelligence.
- Příslušníci intelligence často iniciovali vznik opozičních hnutí (narodnických, liberálních, marxistických), která měla transformovat a modernizovat ruskou říši.
- Postavení ukrajinské intelligence bylo komplikované. Pokud chtěl Ukrajinec získat vyšší vzdělání, dostával se pod vliv ruského jazyka a kultury. Pokud se asimiloval, odcizil se svému národu sociálně i nacionálně. Ti, kteří si uchovali svou ukrajinskou identitu, se zase cítili osamocení v kulturním světě, kde dominoval ruský vliv.

Literatura

- HRYCAK, Jaroslav. *Narys istorii Ukraïny: formuvannja modernoi ukraïns'koï nacii XIX - XX stolittja*. Kyïv: Vydavn. Heneza, 2000. ISBN 9665041509 9789665041504.
- REJENT, O. P. a Oleksandr SERDJUK. *Silске hospodarstvo Ukraïny i svitovyj prodovolčyj rynek (1861-1914 rr.)*. Kyïv: Institut istoriji Ukraïny NAN Ukraïny, 2011. ISBN 9789660258273 9660258275.
- SUBTEL'NYJ, O. *Ukraïna: Istorija*. 3., pererob. i dop. vyd. Kyïv: Lybid', 1993.
- ŠVANKMAJER, Milan, ed. *Dějiny Ruska*. 3. dopl. a přeprac. vyd. Praha: Lidové noviny, 1995. Dějiny států. ISBN 80-7106-183-2.